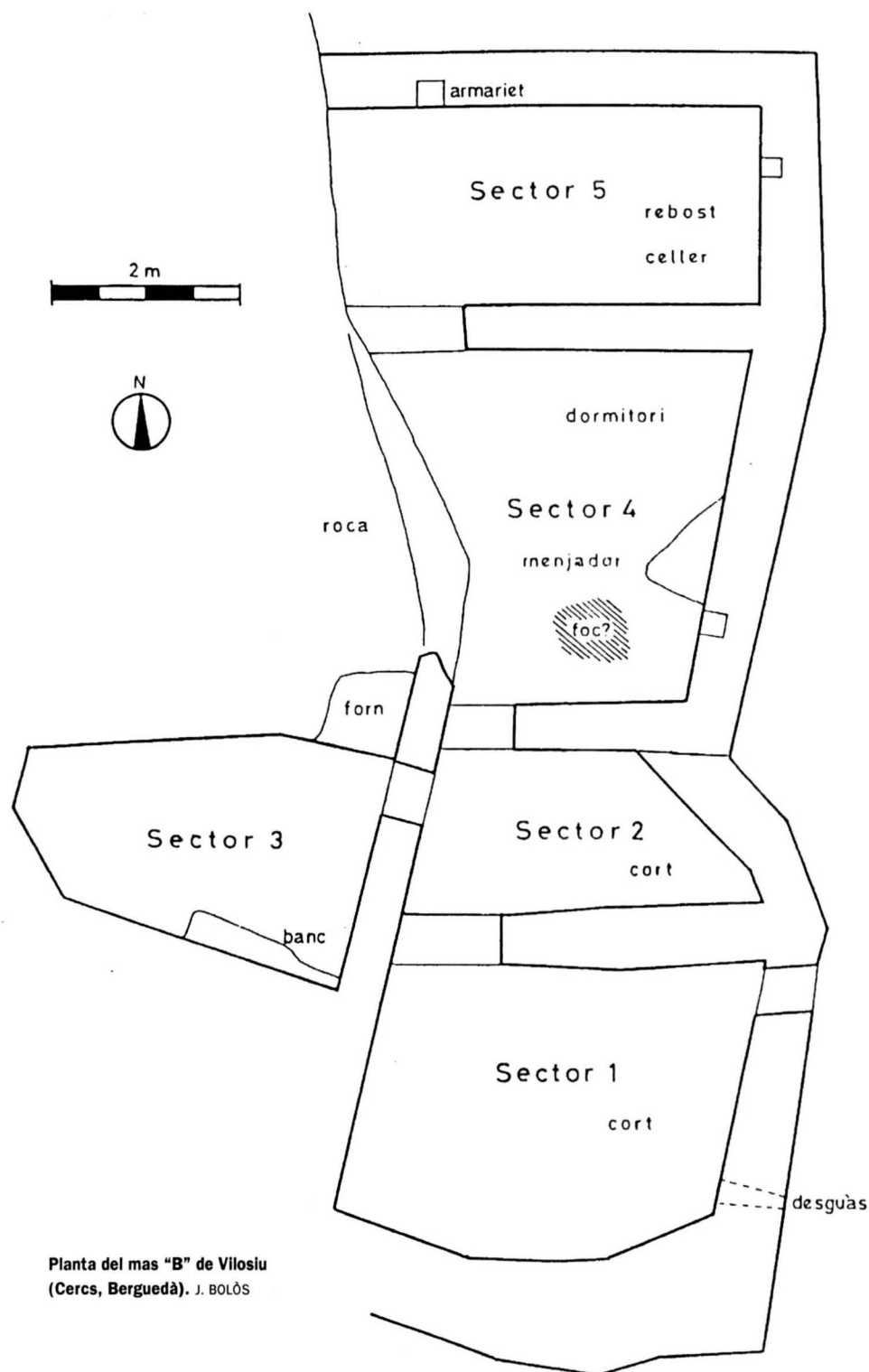

El mas «B» de Vilosiu

Planta del mas «B» de Vilosiu
(Cercs, Berguedà). J. BOLÒS

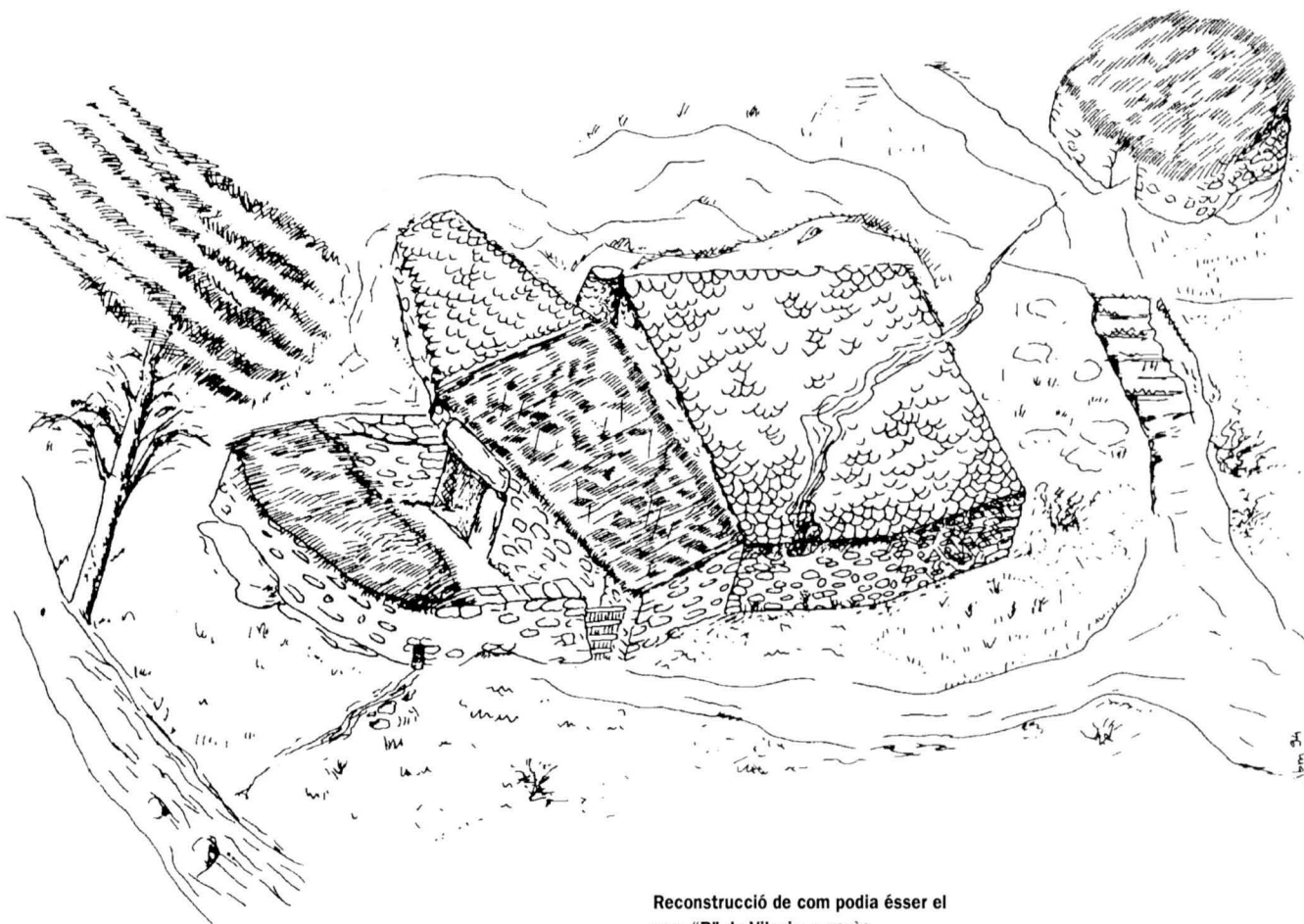
EN DECIDIR DE TIRAR ENDAVANT l'excavació del mas «B» de Vilosiu, ens movia el desig de poder aprofundir en el coneixement de les formes de poblament dispers. De fet, aquesta excavació, feta en els anys 1984-1986, no hauria segurament existit mai si no hi hagués hagut, en els anys seixanta, l'excavació del mas «A» de Vilosiu, dirigida per Albert del Castillo, amb l'ajut de Manuel Riu. Precisament, vaig tenir les primeres notícies de l'existència de les excavacions del mas «A» durant les classes que feia el Dr. Riu als alumnes que estudiàvem història de l'edat mitjana a la Universitat de Barcelona i que començàvem a tenir interès per la novella arqueologia medieval.

Amb aquesta excavació de l'anomenat mas «B» volíem aclarir bàsicament tres aspectes. En primer lloc, com era aquesta casa de pagès. En segon lloc, quins objectes s'hi havien conservat, com a reflex d'allò que havia tingut la gent que hi va viure. En tercer lloc, desitjàvem estudiar l'espai que va servir com a base econòmica de les persones que varen habitar en aquest mas medieval.

La campanya de l'any 1984 fou dirigida pel qui signa aquestes ratlles i per Assumpta Serra i Albert Curto; aquest darrer no va poder, però, participar ni en la segona ni en la tercera campanyes. La memòria de l'excavació fou publicada per la Universitat de Lleida, l'any 1996, amb el títol *Un mas pirinenc medieval: Vilosiu B (Cercs, Berguedà)*.

L'edifici

Les característiques de l'edifici són molt semblants a les de la major part dels masos que coneixiem aleshores i també a les d'altres masos que han estat estudiats posteriorment

Reconstrucció de com podia ésser el mas "B" de Vilosiu. J. BOLÓS

(per exemple, per A. Serra, al Collsacabra). El podem considerar, per tant, en molts aspectes, un model del mas de l'edat mitjana central, del mas edificat en un moment primerenc i d'un mas pobre. Hem de contraposar, per tant, aquest mas amb el mas dels darrers segles medievals, fet amb pedra més treballada i molt sovint ja amb un pis al damunt.

El mas «B» tenia les característiques següents:

- Era un edifici horitzontal, bé que adossat a una roca. Totes les construccions són a peu pla. Les bigues de la coberta anaven de la roca posterior fins a la paret exterior. Aquesta coberta devia ésser, en bona part, de lloses, que vàrem trobar clavades a terra en alguna de les cambres excavades.

- Hom pot distingir un espai dedicat a les persones d'un espai destinat al bestiar. A partir d'aquesta divisió fonamental, podem diferenciar altres espais, cadascun dels quals amb una funció determinada. Pel que fa a l'espai destinat als homes, cal diferenciar un menjador-dormitori, d'un rebost-celler i d'una cambra on hi havia un forn. La zona destinada al bestiar era repartida entre un espai cobert –i no gaire gran– i un

espai clos, més gran –però en bona part descobert–. A uns metres de distància, una mica més amunt, encara hi havia, ben separada, una altra petita construcció, també destinada als animals.

- El mas «B» era un edifici fosc i, per tant, fumós. Intentar d'evitar l'entrada de l'aire fred era molt important per a la gent que hi vivia. La porta principal s'obria a una cambra destinada al bestiar, per tal d'evitar que entrés el fred de fora. Les parets eren cegues o, a tot estirar, tenien unes petites obertures a la part més alta, prop de la coberta, per on podia sortir el fum (tal com ha estat descobert en un mas situat al Cabrerès, Osona). Com els habitatges del nord d'Europa d'aquesta època, al hivern, aquest mas del Berguedà devia ésser ple de fum. Adonem-nos també que el rebost era situat a l'extrem nord de la casa i feia de protecció del menjador-dormitori, situat més cap al sud i amb la porta oberta a la banda de migjorn.

- Era un edifici fet amb pedres poc treballades. Els únics carreus que hi trobem són situats als caires de les parets. Els murs que tancaven el clos del bestiar encara eren fets amb pedres menys treballades; s'hi aprofitava, això sí, les roques naturals.

- A l'interior de l'edifici hi havia un foc a terra, que suposem que era al costat d'una pedra situada a l'extrem sud-est del menjador-dormitori. Aquest foc devia tenir una gran importància: era una font d'escalfor i el lloc on es coïen els aliments. A la cambra del forn hi havia un forn de pa, cobert amb una volta i amb una xemeneia que s'adossava a la penya que feia de suport a la casa. A part, al rebost i al menjador-dormitori hi havia una mena d'armariets, encastats a la paret, semblants als que podem trobar en la majoria de les construccions medievals (castells, habitatges, esglésies) i també en edificis més moderns.

Els objectes

Les característiques dels objectes trobats ens permeten de datar aquesta construcció entre un moment proper a l'any 1000, potser una mica abans d'aquesta data, i el segle XIV, probablement poc després de la crisi demogràfica provocada per la Pesta Negra de l'any 1348. Tal com s'esdevé en gairebé totes les excavacions arqueològiques, la major part dels materials trobats eren ceràmics. Així mateix, gairebé tota la terrissa era grisa. El moment en què es començaven a

difondre les ceràmiques vidrades va coincidir amb el moment en què es produí l'abandonament d'aquest mas.

La forma més normal d'atuell ceràmic era, tal com trobem en altres jaciments coetanis, l'olla. Aquestes olles podien tenir unes tapes i servien per a coure les ollades de farinetes o *pulmentum*, cereals bullits. Moltes d'aquestes olles degueren ésser comprades al mercat de Berga i devien haver estat fetes al forn de terrissa de Casa en Ponç. Al costat de les olles, també hi havia alguns tupins o olletes, alguna cassola, una paella i una gerra. Aquesta gerra, que trobarem dins del forn de pa ensorrat, ha estat l'únic testimoni de ceràmica coberta amb un vidrat verdós, feta en una data propera al moment en què es produí l'abandonament.

Pel que fa als objectes metàl·lics, podem esmentar la troballa de sivelles, de plaquetes de sivella, d'anelles, de claus, de fragments de ferradures, etc. També és interessant, de cara a conèixer aspectes de la vida quotidiana de la gent que va viure en aquest habitatge, la troballa d'un molinet manual, d'una mola portàtil, d'una pedra d'esmolar, d'una pedra de sílex en forma de mitja llum.

na, tallant, i d'una llosa que podia servir com a taulell d'un joc.

Aquesta llosa gran té incisa una quadricula amb vint quadrats, la meitat dels quals ratllats. Fou descoberta a la cambra del forn i molt probablement era usada per a jugar, potser amb unes pedres més petites, alguna de les quals fou així mateix trobada durant l'excavació.

L'estudi dels ossos d'animals descoberts en aquest jaciment, fet per Jordi Nadal, ha permès de saber que el 70,5 per cent dels ossos trobats corresponien a ovis, un 15 per cent a porcs, un 8 per cent a bovins. Hi veiem un notable predomini de les ovelles, que ens permet de valorar la importància que devia tenir la pastura d'aquest bestiar en aquestes terres situades als peus dels Rasos de Peguera.

Si comparem aquests objectes amb allò que trobem en un inventari fet en una casa de pagès del segle XIV, també a l'alt Berguedà, ens adonem que un percentatge molt elevat dels objectes que hi havia en un mas no poden ésser trobats en una excavació. No hi podem trobar ni objectes de fusta (que representaven un 25 per cent d'allò que hi havia en una casa, d'acord amb l'inventari del 1351), ni els objectes de roba (el 17,5 per cent). Cal pensar que, a part de les caixes on es guardaven les robes o de moltes de les eines, fins i tot, per exemple, els plats on es menjava eren fets amb fusta, tal com reflecteixen els documents escrits i tal com s'ha trobat en algunes excavacions fetes en indrets que han restat coberts per l'aigua des de l'edat mitjana.

El territori

Una altra de les finalitats que perseguíem en començar les excavacions

Mas "B" de Vilosiu, durant les excavacions. J. BOLÒS

era el coneixement més bo de l'espai on se situava aquest mas, per tal de saber d'on treien els seus habitants els productes que els permetien de viure. Amb aquesta intenció delimitarem un espai segurament destinat a fer d'hort, situat entre el mas i la riera; delimitarem també la possible ubicació dels camps que depenien del mas (unes 3,5 ha) i aquells que ja depenien del mas «A» (situat a uns 210 m de distància) i suposarem la situació de les vinyes que esmenten els documents, ja en el segle X.

A més, però, per a entendre el paisatge que envoltava aquesta explotació, tal com es desprèn de la mena d'ossos d'animals trobats, cal valorar la importància que hi devia tenir la ramaderia d'ovelles que podia pasturar en els prats propers al mas. El bosc també devia ésser un

complement important per a la gent que vivia en aquesta casa de pagès.

Conclusions

El mas «B» de Vilosiu és un exemple molt bo de casa de pagès de l'edat mitjana central. Era el centre d'una explotació agrícola, però també ramadera. Era situat en una zona marginal. Això provocà que fos una de les explotacions que s'abandonaren més aviat, ran de la crisi demogràfica del segle XIV. Al mateix temps, això ens permet d'entendre que no hi hagués un creixement en altitud (mas vertical), tal com es produí cap als segles XIII XIV, en relació amb molts masos de les terres més riques de la plana. Podem concloure, doncs, que el coneixement aprofundit d'aquest mas ens ha permès d'apropar-nos una mica més a com es vivia a l'edat mitjana.

Bibliografia

- BOLÒS, Jordi; et. al.: «Aportació al coneixement de l'habitat isolat d'època medieval: el mas B de Vilosiu (Berguedà, Catalunya)», *III Coloquio de Arqueología Medieval Española*, II, Oviedo 1992, pp. 463-471.
- BOLÒS, Jordi (editor): *Un mas pirinenc medieval: Vilosiu B (Cercs, Berguedà). Estudi dels edificis i materials trobats durant les excavacions (1984-1986)*, Lleida, Universitat de Lleida, 1996.
- BOLÒS, Jordi; «Els masos a l'edat mitjana. Història i arqueologia», a *El mas medieval a Catalunya*, Banyoles 1998, pp. 95-111.

Jordi Bolòs

Professor de la Universitat de Lleida
Doctor en Història Medieval

forn de
PASTISSERIA
FLECA
RECORDS

Queralt

Pl. de la Creu, 1
Tel. 93 821 03 87
Pere II, 25
Tel. 93 821 31 50
BERGA